

Oponentský posudek na práci Bc. Petra Kohouta „Klasické teorie jako prameny přirozeného zákona“

Diplomová práce Petra Kohouta se zabývá námětem filosofických kořenů dnes hojně zmiňované přirozeně-právní teorie neboli teorie lidských práv. Pomineme-li „Úvod“ a „Závěr“ práce je členěna na čtyři kapitoly. V první kapitole „Přirozený zákon“ se autor nejdříve stručně zabývá filosofickým a teologickým zdůvodněním lidských práv. Poté poukazuje na sémantickou víceznačnost termínů, jako jsou „zákon“, „právo“, „přirozený“ či „přirozenost“. V druhé části nazvané „Klasické teorie přirozeného zákona“ se nejdříve věnuje sofistickým rozlišením tzv. pozitivních zákonů (vyhlášených lidskou zákonodárnou autoritou) a zákonů přirozených (daných „od přírody“ či od bohů nezávisle na lidské autoritě). Následně se podrobně zabývá Aristotelovou koncepcí, přičemž klade důraz na Aristotelovo pojetí blaženosti založené na ctnostném jednání v souladu s rozumem jakožto „výkonem“, který je specifickou činností člověka odlišující člověka od jiných tvorů. Současně poukazuje na odlišnost v interpretacích role boha v kontextu výkladu původu tohoto přirozeného zákona. Stejnou harmonizaci lidského chování a přirozenosti jako u Aristotela nachází autor i u stoiků. Ctnostné jednání je jediným rozumovým jednáním, které člověka činí šťastným, totiž tím, že ho vylučuje z vlivu emocí a vášní. V shrnující sekci diplomant poukazuje na výraznou podobnost mezi koncepcí Aristotelovou a koncepcí stoiků (bohužel však nezmiňuje také výrazné odlišnosti, např. dané Aristotelovou větší „potřebou“ vnějších dober nezbytných pro dosažení blaženosti, kterými stoici pohrdají). Jako poslední přednovověkou koncepci předkládá teorii přirozeného zákona Tomáše Akvinského, jejímž podstatným rysem je vazba na Boží věčný zákon. Přirozený zákon, jak autor správně poznamenává, je lidskou (rozumovou) participací na Božím zákonu. Taktéž autor správně vyzdvihuje Tomášův intelektualismus, obsažený v jeho definici zákona, podle níž „Zákonem jsou obecná závazná pravidla jednání, která však zavazují pouze tehdy, jestli se shodují se světlem rozumu“ (str. 45). V čtvrté kapitole se autor věnuje racionalistickým koncepcím přirozeného zákona. Jde především o teorii Hobbesovu a Lockovu. Představena je také koncepcí Kantovu, která odděluje přirozený zákon a zákon mravní. Poslední část se pak stručně zabývá aplikací racionalistických koncepcí přirozeného práva v některých politickoprávních deklaracích.

Musíme konstatovat, že práce je napsána jasně a čtivě. Je napsána „velice lehkým perem“. Její akcenty jsou zřejmé a velice často se navrácí k některým tématům a myšlenkám (viz opakovaná interpretační různost týkající se role boha v otázce původu přirozeného zákona u

Aristotela). Počet a výběr sekundární literatury k tématu považujeme za postačující, a pokud jsme s to věc posoudit i celkem reprezentativní. V práci se sice vyskytují některé formulační a gramatické chyby (viz jen „perfektnost“ místo „dokonalost“; „Dokonalé blaženosti lze dosáhnout v nebesích“ místo „na nebesích“, str. 43; „vyplívají“ místo „vyplývají“, str. 66; „... pozitivní zákon by být jakýmsi vyjádřením ...“, str. 71), nicméně jinak je třeba říct, že celkově je práce co do formální stránky uspokojující.

Vedle některých drobností, o nichž se zmíním níže, však práce vykazuje jeden závažnější nedostatek.

Má-li práce vlastně představovat průřez dějinami teorie přirozeného zákona, pak nemůže být považována za průřez reprezentativní. Chybí v ní totiž jakákoli zmínka o teoriích přirozeného zákona hlásících se k význačnému *voluntaristickému* proudu a k myšlenkovému odkazu sv. Augustina. V práci nejen že vůbec není zmíněna koncepce Augustinova, ale nejsou v ní zmíněni ani autoři, kteří tuto koncepci v aristotelské linii rozpracovávají. Mám na mysli především autory jako Jan Duns Scotus, Vilém Ockham či František Suárez. Právě poslední z nich je význačným představitelem určité intelektualisticko-voluntaristické syntézy, kdy sice přirozený zákon je poznán lidským správně uvažujícím rozumem, nicméně obligace daného zákona nemůže pocházet z rozumu, nýbrž pouze z vůle majícího původ v zákonodárci, tedy v Bohu. I když rozumím tomu, že tyto voluntaristické koncepce bez Boha jsou dnes obtížně použitelné, jejich místo v kontextu klasických teorií přirozeného zákona je nezpochybnitelné.

Drobnější nedostatky:

- 1) Na str. 8 autor tvrdí, že myšlenka lidských práv je univerzální. Jak si pak vysvětlit skutečnost, že např. Čína je příliš nerespektuje?
- 2) Na str. 16 se říká, že „není možné nahlédnout přirozenost člověka při zkoumání jeho vnějších projevů“. Na základě čeho ji tedy nahlédnout lze?
- 3) Členění a) - d) na str. 45 obsahuje identitu a) a b) (opakuje se výraz „Zákon věčný“)
- 4) V práci postrádám větší rozpracování myšlenky „I kdyby Boha nebylo, přirozený zákon by platil“, kterou rozpracovává nejen Gabriel Vasquez, jak zmiňuje autor, ale také Rodrigo de Arriaga a především autorem velice fragmentárně pojednaný Hugo Grotius (viz 6 řádků na str. 57 je zcela jistě v nepoměru ke zpracování jiných autorů).

- 5) Ve výkladu Lockovy koncepce přirozenosti postrádám relevantní rozlišení reálných a nominálních esencí či definicí, který by jasněji poukázal na jeho odlišnost od koncepcí scholastických (str. 61-62).

Přesto však práce je zpracována kvalitním způsobem. Jako hodnocení navrhuji známku „2“.

Daniel Heider, Ph.D.

18. 5. 2012, Regensburg

